
Dr. sc. Oksana Timko Đitko
Filozofski fakultet Zagreb
I. Lučića 3, Zagreb
okditko@m.ffzg.hr

Julija Jusyp Jakymovič
Filološki fakultet Užgorod, Ukrajina
Universitets'ka 14
jusypju@gmail.com

Primljeno/Received: 11. XII. 2023.
Prihvaćeno/Accepted: 1. V. 2024.
Rad ima dvije pozitivne recenzije
Pregledni rad
Review article
DOI: 10.47325/zj.7.8-9.3

UDK 94(477)

UDK 929 A.Vološin

OTAC UKRAJINSKOG PREPORODA NA ZAKARPATJU: NACIONALNI POGLEDI PREDSEDNIKA KARPATSKE UKRAJINE AUGUSTINA VOLOŠINA

Sažetak: U članku se kroz prizmu analize pogleda (političkih, društvenih i jezičnih) analizira uspostava ukrajinskog nacionalnog svjetonazora predsjednika Karpatske Ukrajine Augustina Vološina, oca ukrajinskog preporoda na Zakarpatju.

Ključne riječi: Augustin Vološin, svjetonazor, zakarpatski nacionalni preporod, politička, društvena, jezična uvjerenja, Ruteni, osviješteno ukrajinstvo, jezična borba, rusofilstvo.

Uvod

Ove godine puni se 150 godina od dana rođenja predsjednika Karpatske Ukrajine Augustina Vološina i 85 godina od osnivanja Karpatske Ukrajine – neovisne države na teritoriju Zakarpatja. Augustin Vološin (17. ožujka 1874. – 11. srpnja 1945.) – istaknuti kulturni i društveno-politički djelatnik Zakarpatja, grkokatolički svećenik, rodio se u Kelečinu na Zakarpatju. Studirao je teologiju u Užgorodu, na Teološkom fakultetu i Visokoj pedagoškoj školi u Budimpešti. Od 1900. radi kao profesor u Učiteljskom sjemeništu u Užgorodu, a u razdoblju

od 1917. do 1938. – njezin je ravnatelj. Pod njegovim mentorstvom odgajali su se učiteljski kadrovi, koji su obogatili nacionalni preporod na Zakarpatju. Sva je raznovrsna djelatnost A. Vološina u svom fokusu imala nacionalnu ukrajinsku ideju i bila je usmjerena na formiranje nacionalne svijesti stanovnika Zakarpatja.

1. Povijest

Bitno je naglasiti da je Zakarpatska oblast današnje Ukrajine, kao njezin najzapadniji dio, koji graniči s Poljskom, Slovačkom, Mađarskom i Rumunjskom, stoljećima bio na razmeđi različitih kultura i različitih nacionalnih interesa. Smatra se da su mađarska plemena na područje današnjeg Zakarpatja došla oko 896. godine. Od tada do 1918. g. (čak do ulaska Podkarpatske Rusi u sastav Prve Čehoslovačke Republike) zakarpatski teritorij bio je neodvojivi dio povijesne Mađarske. U početku Mađarskog kraljevstva, a kasnije Austrijske imperije (u sastavu te imperije bila je Mađarska od 1526. do 1867., kao i zakarpatske zemlje kao neodvojivi dio Mađarske), Austro-Ugarske imperije (od 1867. g.) sve do njezinog raspada – 1918. godine.

Potkarpatska Rus je nakon raspada Austro-Ugarske i nakon skoro tisućljetnog pripadanja (od 906. do 1918. g.) Zakarpatja neslavenskim državama, ušla u sastav Prve Čehoslovačke Republike, koja je bila proglašena 28. listopada 1918. godine. Nakon potpisivanja mirovnih dogovora (Versajskog, Trianonskog, Saint-germainskog) na teritoriju Prve Čehoslovačke Republike živjelo je 6,8 milijuna Čeha, 2 milijuna Slovaka, 3,1 milijun Nijemaca, 745 000 Mađara, 461 000 Ukrajinaca (uglavnom na Potkarpatskoj Rusi) te 28 200 pripadnika drugih nacionalnosti. To je bila višenacionalna država, u kojoj su više od trećine stanovnika bili pripadnici nacionalnih manjina. Potkarpatska Rus bila je posebna autonomna oblast u sastavu Čehoslovačke do 1939. godine.⁸⁴

Prema Saint-germainskom i Trianonskom dogovoru Austrija i Mađarska priznavale su neovisnost Čehoslovačke i ulazak u njezin sastav oblasti s njemačkim stanovništvom, Slovačke i Potkarpatske Rusi. Saint-germainski dogovor obvezivao je Čehoslovačku „stvoriti na teritoriju Rusina južno od Karpata u obilježenih saveznim državama granicama, autonomnu jedinicu u sastavu Čehoslovačke države i dati joj najveći stupanj autonomije“. U Potkarpatskoj Rusi bilo je predviđeno stvaranje posebnog parlamenta sa zakonodavnim ovlastima u području jezika, školstva, religije, mjesne uprave i drugim područjima; dužnosnike je biralo mjesno stanovništvo; garantiralo se pravedno predstavništvo u zakonodavnim skupovima Čehoslovačke. Ipak, obećani parlament nije bio sazvan čak do 1938. kada su stvoreni autonomni zakonodavni organi.

⁸⁴ Škorpila FB; *Zeměpisný atlas pro měšťanské školy*, Státní Nakladatelství, Prag, drugo izdanje, 1930.

2. Početak djelovanja Augustina Vološina

Krajem 90-ih godina 19. stoljeća Augustin Vološin aktivno je sudjelovao u kulturnom i društvenom životu oblasti: objavljivao je udžbenike, uređivao i objavljivao jedine ukrajinske novine u Mađarskoj pod naslovom *Nauka* (1897. - 1918.), kasnije *Sloboda* (1920. - 1938.). Godine 1907. objavio je na mađarskom jeziku *Praktičnu gramatiku maloruskog jezika*⁸⁵ (dobila je nagradu Akademije Znanosti u Budimpešti), u kojoj je branio živi narodni ukrajinski jezik i jezično zajedništvo svih Ukrajinaca.

U periodu 1918. - 1920. godine Vološin je odigrao važnu ulogu u političkom životu Zakarpatja. Zasnovao je Rus'ko⁸⁶ narodno vijeće u Užgorodu, a kasnije je postao predsjednik Rus'kog (Ukrajinskog) centralnog narodnog vijeća. Godine 1920. postao je član privremene autonomne uprave Podkarpatske Rusi. Zajedno s drugim djelatnicima Zakarpatja A. Vološin je osnovao Kršćansku narodnu partiju, koja ga je izabrala za zastupnika u čehoslovački parlament.

U periodu između dva stoljeća Augustin Vološin učvršćuje svoje nacionalne poglede, svim silama radi na korist ukrajinske budućnosti svojih zemljaka. Kao političar, Augustin Vološin pažljivo je pratio događaje Prvog svjetskog rata, raspad Austro-Ugarske Monarhije i državotvorne procese na Zakarpatju. U rujnu 1918. godine na jednom skupu podrške, gdje su bili prisutni zakarpatski društveno-politički djelatnici ukrajinske orijentacije – A. Štefan, V. Gadžega i dr.,⁸⁷ bilo je odlučeno da se započne priprema ujedinjenja s ostalim ukrajinskim zemljama. Upravo s uputama A. Vološina, 21. listopada 1918. g. u Beč se uputio A. Štefan da razgovara o mogućim putevima spajanja zakarpatskih zemalja s Ukrajinom.⁸⁸

Vološin je postao jedan od inicijatora stvaranja Užgorodskog narodnog vijeća – jednog od prvih političkih institucija koje je predstavljalo nacionalne interese, a kasnije je sudjelovao u ujedinjenju nacionalnih ukrajinskih udruga. U siječnju 1919. g. s drugim predstavnicima Užgorodskog narodnog vijeća stigao je u Budimpeštu, gdje se susreo s čehoslovačkim veleposlanikom M. Godžom i razgovarao o brzom rješavanju problema u korist ujedinjenja stanovnika

⁸⁵ Maloruski jezik – naziv se koristio u centralnoj i istočnoj Ukrajini, u istočnoj Galiciji i na Zakarpatju. Do XIX. st. takav naziv se nije smatrao uvredljivim.

⁸⁶ Pridjev rus'ki, i kasnije rus'ki jezik (karpatorus'ki) koristimo kao naziv Rusina, tj. jezika Rusina (Ukrajinaca i Bjelorusa) od XII. st. Najdulje su termin rus'ki jezik, Rusini za etničku i jezičnu samoidentifikaciju koristili Ukrajinci Bukovine, Galicije i Zakarpatja (čak do kraja XIX. i početka XX. st.). Dio tog stanovništva preselio se u XVIII. st. na jug Austro-Ugarske, u Slavoniju i Vojvodinu te se njihovi potomci, kao nacionalna manjina i u Hrvatskoj, i danas nazivaju Rusini, a svoj jezik nazivaju rus'ki. Vanjski naziv, mađarski, rutenski jezik. Tako ćemo u tekstu razlikovati rus'ki i ruski.

⁸⁷ STERČO, 1965., str. 113.

⁸⁸ ŠTEFAN, 1977., str. 114.

s Česima i Slovacima, ako propadne spajanje s Ukrajinom. Zašto je prioritarnim postao upravo taj savez, obazrivo je razmatrao sam A. Vološin u razgovoru s Vikentijem Šandorom: „Morali smo tražiti neko realno rješenje, a pri tome nismo htjeli biti dulje vezani s Mađarskom, a naše ujedinjenje s Ukrajinom nije bilo moguće ostvariti. Glavnu ulogu tada je svugdje imala vojna sila, koju mi nismo imali. O Česima kao narodu jako smo malo znali, ali u to vrijeme bio je to jedini pravilni izlaz iz situacije: vezati našu sudbinu sa slavenskim narodom...“⁸⁹

U vrijeme postojanja privremene vlade Potkarpatske Rusi – Direktorija, od 12. kolovoza 1919. do 17. ožujka 1921., A. Vološin je bio njezin član. Vološin je postao cijenjen političar kad je izabran za zamjenika predsjednika Centralnog rus'kog narodnog vijeća, čiji je predsjednik postao A. Beskid⁹⁰. Uskoro, 1. listopada 1919., Vološin ulazi u sastav Komisije za uspostavu granice sa Slovačkom, gdje je pokazao dosljedan pristup važnom problemu.⁹¹

U periodu 1925. - 1929. g. A. Vološin je vodio niz kulturnih i gospodarskih ustanova. Primjerice, Pedagoško društvo Potkarpatske Rusi, Potkarpatsku banku i dr. Također, bio je organizator Učiteljskog društva i inicijator stvaranja kulturno-prosvjetnog društva *Prosvjeta*, koje je na Zakarpatju organiziralo stotine čitaonica, amaterske zborove i dramske družine, tečajeve opismenjavanja i izdavalo različitu literaturu.⁹²

Tijekom 20-ih i 30-ih godina XX. st. Augustin Vološin je podržavao oblasne ukrajinske udruge, pogodovao je stvaranju prve oblasne političke partije na Zakarpatju, Nacionalno-političke platforme koja je zastupala jedinstvo stanovnika oblasti s Ukrajinacima s druge strane Karpata. Takva politička organizacija postala je i Rus'ka zemljoradnička partija.

Do osnivanja partijsko-organizacijske strukture ukrajinskog usmjerenja u Potkarpatskoj Rusi početkom 20-ih godina XX. st. došlo je zahvaljujući ujedinjenju ukrajinskih snaga oko kulturno-prosvjetnog društva *Prosvjeta*, koje je bilo utemeljeno 9. svibnja 1920. g. uz neposredno sudjelovanje A. Vološina⁹³. Među inicijatorima njezinog osnivanja, osim A. Vološina, bili su i M. Braščajko, A. Štefan i drugi. Ujesen 1938. g. na temelju svih dotadašnjih partija nastalo je Ukrajinsko nacionalno ujedinjenje, odnosno nova partija koja je postojala do 15. ožujka 1939. g.⁹⁴

Kako je zabilježio zakarpatski pisac V. Grendža-Donski, „Božja providnost dala nam je tog našeg velikana. S razlogom mu je naš narod dao počasno ime *Otac našeg nacionalnog*

---

⁸⁹ ŠANDOR, 1996., str. 31.

⁹⁰ VEGEŠ, 2005., str. 109.

⁹¹ VEGEŠ, 2005., str. 111.

⁹² TARASJUK, 2003., str. 101-104.

⁹³ FEDAKA, 2005., str. 11.

⁹⁴ VEGEŠ, 2005., str. 111.

*preporoda*⁹⁵ Početkom 30-ih i 40-ih godina 19. stoljeća u Galiciji i na Zakarpatju zavladao je *moskofilstvo* – struja, koja se orijentirala na carsku Rusiju i njezinu kulturu. U Galiciji se 70-ih i 80-ih godina primjećuje obrat prema ukrajinskom jeziku.

Na Zakarpatju su u vrijeme Austro-Ugarske (1867.) sve takozvane rus'ke narodne škole prešle na mađarski jezik (sukladno sa zakonom mađarskog ministra Apponija (1899. g.)). Godine 1917. bila je čak zabranjena ćirilica. Tek su jednom tjedno na Zakarpatju predavanja iz religije bila na rus'kom jeziku.

Kako je naglasio V. Pačovski u predgovoru prvoj knjizi V. Grendžija-Donskog *Kvity z ternjam*, stare knjige su na Zakarpatju pisali mrtvim jezikom – staroslavenskim, a nove, tuđim – mađarskim.

Tek su se sredinom XIX. st. (od 1848. g.) na Zakarpatju odmakli od latinskog i od crkvenoslavenskog kao službenih jezika. Upotrebi mjesnih, narodnih govora, smetao je ruski jezik i umjetno *jazičije*⁹⁶, koje je u to vrijeme stvarano na njegovoj osnovi. Pod jakim pritiskom mađarizacije pokret „ruskosti“, koji je imao za cilj dokazati da su zakarpatski Ukrajinci – poseban „karpatoruski narod“ i otrgnuti ga od ostatka ukrajinskog naroda, iscrpio se. Postupno jača nacionalni preporod – dio mjesne inteligencije prelazi na narodni jezik i kulturu.

3. Politička, društvena i znanstvena djelatnost A. Vološina

Prvi predstavnici takve preobraćene inteligencije bili su A. Vološin, J. K. Žatkovič i G. Stripski. Pozicioniranje A. Vološina kao centralne političke figure odvijalo se kroz njemu svojstven kulturni svjetonazor – formiranje ukrajinskog sustava vrijednosti, jezičnih navika tadašnje progresivne skupine zakarpatskog kulturnog društva. Svjetonazor A. Vološina prošao je nacionalnu i političku evoluciju – od „rutenstva“ do ukrajinstva, kroz uspostavu Ukrajinske Države – Karpatske Ukrajine na zakarpatskoj zemlji i ukrajinskog jezika s upotrebom osobitosti mjesnog živog narodnog jezika i dostignuća književnosti na narodnom jeziku.

⁹⁵ GRENĐŽA-DONSKYJ, 1987., str. 9.

⁹⁶ Jazičije – jedan od umjetno stvorenih službenih jezika u Zapadnoj Ukrajini XIX. st. U osnovi jazičije je bio staroslavenski jezik s dodatkom elemenata ruskog i staroukrajinskog jezika te zapadnih ukrajinskih dijalekata. Podržavali su ga „moskvočili“, koji su željeli i na takav način postići tzv. jezično jedinstvo s Rusijom, a također oni koji su negirali mogućnost narodnog („seljačkog“) jezika da se uzdigne na razinu standardnog. Na jazičiju su se tiskale novine, časopisi, dio njih je krajem 80-ih godina prešao na ruski jezik. U vrijeme aktivnog formiranja standardnog jezika na narodnoj osnovi korištenje jazičija kočilo je uspostavu opće ukrajinskih jezičnih normi. Ukrajinska demokratska inteligencija oštro je kritizirala jazičije kao mrtav i nerazumljiv jezik.

Augustin Vološin (1874. - 1945.)

Augustin Vološin je znao nekoliko slavenskih jezika, zatim latinski, starogrčki, njemački i mađarski, a „lijep kelečinski govor A. Vološina, pomogao mu je brzo zaboraviti vladajući u XIX. st. ‘općeruski jezik, a razum i znanost otvorili su pred njim ljepotu ukrajinskog književnog jezika“⁹⁷.

Prvi udžbenici A. Vološina bili su napisani na ruskom jeziku jer ih je pisao pod utjecajem svog učitelja J. Sabova i urednika O. Mitraka, koji su bili rusofilске orijentacije.

Nakon putovanja A. Vološina u Galiciju, kontaktiranja s kardinalom A. Šeptickim i G. Stripskim, a posebno pod utjecajem galicijskih časopisa i knjiga, A. Vološin postupno formira nacionalnu svijest velikog Ukrajinca – „Oca našega nacionalnog preporoda“. Nacionalnu svijest A. Vološin nije razvio odjednom: to je proces evolucije – od nejasnog pojma „karpatski Ruten“, kroz pripadnost narodnim pokretima i strankama do svjesnog ukrajinstva. Promjena svjetonazora A. Vološina počela je još u prvim godinama XX. stoljeća i trajala je skoro 30 godina.

O evoluciji pogleda A. Vološina svjedoči nekoliko izdanja *Metodične gramatike karpatorus’kog jezika*, posebno izdanje iz 1923. godine. Iako „je u filologiji samouk, ali osnovna znanja humanista u uvjetima jake mađarizacije svog kraja stvorili su od običnog verhovinca najproduktivnijeg lingvиста zakarpatske napačene zemlje“⁹⁸ Augustin Vološin je bio visokobrazovan intelektualac sa širokom erudicijom (njegova stvaralačka ostavština sadrži radove

⁹⁷ ŠTEFAN, 1977., str. 128.

⁹⁸ ČUČKA, 1991., str. 7.

iz oblasti književne proze, dramaturgije, lingvistike, književne kritike, povijesti, pedagogije, psihologije, didaktike, teologije, logike, politike i dr., ili ukupno 50 knjiga. Bibliografija njegovih tiskanih radova broji više od 200 naslova). Vološin nije mogao ostati sa strane u jezičnoj diskusiji 20-ih godina, koja se razvila u to vrijeme u Potkarpatskoj Rusi i vodila se oko pitanja koji se jezik (ukrajinski, ruski s umjetnim jazičijem ili mjesni govor) treba koristiti kao službeni u Zakarpatju.

Svoje argumente u korist ukrajinstva i ukrajinskog jezika A. Vološin iznio je u radu *O pisanom jeziku potkarpatskih Rusina* (1921). Poznavatelj crkvenoslavenskog, srpskog, slovačkog, ruskog, njemačkog, mađarskog, latinskog i grčkog, s odličnim znanjem povijesti, ne samo ukrajinske nego i drugih naroda, A. Vološin je uspio pružiti objektivan pristup tadašnjoj jezičnoj diskusiji.

Zabilježio je da su „jezične nesuglasice najviše zbunile umove i srca naših ljudi i te nesuglasice su glavne prepreke u ujedinjenju svih sila ka duhovnom, prosvjetiteljskom, političkom, ekonomskom jedinstvu. Prosti narod, razjedinjen najnižom demagogijom; inteligencija, razdvojena jezičnim pitanjima, čime je natjerana voda samo na mlin mađaronstva, ili pune ravnodušnosti“⁹⁹

Poznato je da je 20-ih i 30-ih godina među obrazovanijim ljudima bio popularan tzv. „narodni“ pokret koji se zalagao za narodni ukrajinski jezik s elementima mjesnog narodnog govora. Tom pokretu je pripadao i sam A. Vološin, kao i Zakarpatci Mikola Dolinaj, Viktor Želtvaj, Petro Bokšaj, Pavlo Jacko, Mihajlo Grigaši, Augustin Štefan, Omeljan Bokšaj, Ivan Griga, Luka Demjan, Julij i Mihajlo Brjaščajko i dr.

Početakom XX. st. vodila se borba za jačanje nacionalne svijesti zemljaka, u kojoj je najaktivniju ulogu imao A. Vološin. Od 1903. do 1918. g. A. Vološin je bio urednik jedinih u Mađarskoj ukrajinskih novina koje su izlazile pod nazivom *Nauka* (za vrijeme Čehoslovačke Republike (1920. – 1938.) naziv je promijenjen u *Sloboda*), bio je aktivan u udruzi Prosvjeta, čiji je bio inicijator (osnovana u svibnju 1920. g.), a kasnije u omladinskoj organizaciji Plast i Učiteljskoj udruzi).

Svi ti naponi dali su rezultate. Tijekom 20-ih i 30-ih godina na Zakarpatju je izlazilo više novina na ukrajinskom jeziku: *Karpatska pravda*, *Naprijed*, *Sloboda*, *Učiteljski glas*, *Probojem*; časopisi: *Naša zemlja*, *Zemlja i sloboda*, *Pčelica*, *Naš rodni kraj*, *Vjenčić*; znanstveni zbornik *Potkarpatska Rus*; kalendari: *Karpatska pravda i Prosvjeta*. Pisac Vasilj Grendža-Donski, koji je bio na izvoru stvaranja nove ukrajinske književnosti na Zakarpatju, već pred kraj 20-ih godina počeo je pisati koristeći općenarodni standardni ukrajinski jezik.

Suprotni pokret ovom narodnom bio je rusofilski, a njegovi pripadnici bili su Anrij Gagatko (galicijski moskvofil), Ilarion Curkanovič (bukovinski moskvofil), Anon Beskid i braća

⁹⁹ VOLOŠIN, 1921., str. 4.

Kmicikeviči. Oni su bili dio inteligencije koja je potpala pod utjecaj ruskih emigranata - učitelja u zakarpatskim školama – i koji su se ujedinili oko *Društva Duhnoviča*, partije A. Brodijaa i S. Fencika i takozvanog *Učiteljskog društva*. Izdavali su svoje novine i časopise na ruskom jeziku te su nastojali da u školama nastavni jezik bude ruski (ne rus'ki i ne rusinski).

Društvo Duhnoviča organiziralo je u selima *Dane ruske kulture*, umanjujući uspjehe Ukrajinaca-narodnjaka s kojima su se borili.

Razlozi privremenog uspjeha rusofila – „fanatika“ i „janičara“ u jezičnoj diskusiji, kako je smatrao A. Vološin, bili su duboka neorijentiranost tadašnje inteligencije u jezičnom pitanju. Kao uvjerljiv argument on navodi rad I. Gusnaja *Jezično pitanje u Potkarpatskoj Rusi* (1921.), gdje autor tvrdi: „Jezik Puškina, Gogolja, Turgenjeva bio je i jezik karpatorusa, Rus piše na našem jeziku...“¹⁰⁰

Vološin je naglašavao: „Svaki misleći Rusin uskoro će razumjeti, da tu međusobnu borbu vode samo oni koji ne žele da Rusin bude učen, bogat i da živi mirno, pošteno“.¹⁰¹ Karpatorus'ku orijentaciju je, na žalost, gutala ruska orijentacija. Njezini predstavnici su poistovjećivali mjesnu karpatorus'ku s ruskom orijentacijom, tj. nametali su rusku orijentaciju i ruski jezik kao jezik komunikacije. Na to je A. Vološin odgovarao: „Ne treba nam ruski jezik, - kažu naši ljudi – jer to nije naš, to je težak za nas jezik i sasvim se drugačije izgovara nego naš“.¹⁰²

Vološin predlaže znanstveni pristup problemu, primjećujući da treba razlikovati jezik i politiku, jezik i pravopis, jezik narodni i jezik umjetni, jezik općenito i jezik svakog posebnog autora. Analizirajući povijest razvoja slavenskih naroda i njihovih jezika, navodeći mišljenje poznatog slavista Vatroslava Jagića, Augustin Vološin traži povijesne razloge podjele na velikoruski i maloruski jezik.

Vološin je teritorijalno dijelio velikoruse i maloruse. I. Gusnaj je u radu *Jezično pitanje u Podkarpatskoj Rusi* (1921.) pisao da je riječ *Ruteni* izmislio u Galiciji Stadion i „nametnuo galicijskim Rusinima 1848. g., a u Mađarskoj (Rusinima) – već nakon 1861. g.“¹⁰³ Opovrgavajući takvu poziciju, A. Vološin navodi citat iz knjige *Gramatika slaveno-rus'ka: ili staroslavenska i sadašnja, raširena u karpatskim planinama, čiji je maloruski jezik živi dijalekt* M. Lučkaja (1830.). U knjizi M. Lučkaj razlikuje *linguam polonicam, russicam i ruthenicam* i ocrtava granice gdje govore *lingua ruthenica*.

Dotiče se A. Vološin i termina *Ruteni* i kaže da naziv *Ruteni* nastaje u XIX. st. O tome svjedoče spomenici rutenstva, koji sežu u XI. st., jer se od XI. st. naš narod naziva *Ruthenus*. Tekstovi XV. i XVI. st. već dobro razlikuju naziv *Ruthenus* od *Moskowita*. A. Vološin je naglašavao

¹⁰⁰ GUSNAJ, 1921., str. 2.

¹⁰¹ VOLOŠIN, 1921., str. 4.

¹⁰² VOLOŠIN, 1926., str. 5.

¹⁰³ VOLOŠIN, 1921., str. 8.

vao da gramatike XVI. st. dobro fiksiraju razliku između „našeg jezika i moskovskog“ i navodi pri tome najstariju slavensku gramatiku Adama Bogoroviča iz 1584. g., gdje „su se naši rus'ki kneževi nazivali ‘duces Ruthenorum’“.¹⁰⁴

Naslovnica *Gramatike* Augustina Vološina

Istinski znanstvenici-filolozi Podkarpatske Rusi, kako naglašava A. Vološin, bili su mišljenja da je naš jezik maloruski, a velikoruski nikada ne može biti naš službeni jezik. U te „istinske znanstvenike“ on ubraja O. Bonkala i G. Stripskog, citirajući poznate jezikoslovce koji su se time bavili: „O tome su mnogo pisali galicijski, ukrajinski (istočni) bukovinski autori S. Smalj-Stockyj, I. Verhratski, K. Myhaljčuk, A. Krimski i dr. Pa je i sama Peterburška imperatorska Akademija znanosti zaključila ‘da malorusko stanovništvo mora imati isto takvo pravo, kao i velikorusko, govoriti javno i pisati na svom materinskom jeziku’“.¹⁰⁵

Vološin je upozoravao mjesne rusofile da raspirivanje mržnje među stanovništvom „pogoduje neprijateljima našeg narodnog jezika – Česima-centristima, svjesni mađaronima, jer

¹⁰⁴ VOLOŠIN, 1921., str. 10.

¹⁰⁵ VOLOŠIN, 1921., str. 10.

upravo njima ide na ruku, ako bi naša inteligencija i dalje obmanjivala Rusina zbog nerazumljivog brbljanja (jer velikoruski jezik oni dobro ne znaju)¹⁰⁶

Moskvočili su smatrali da se maloruskim jezikom može govoriti samo o svakodnevnim stvarima, a ne o visokim, apstraktnim, važnim idejama. Na takvu primjedbu I. Gusnaja, Vološin je odgovorio: „Na to mu možemo reći da on još nije pročitao niti jednog maloruskog klasika. Ako bi, na primjer, pročitao barem nešto od Šaškeviča, vidio bi da se i naš jezik može visoko uzdići, da se i njime može, bez tuđih dodataka, i najuzvišenije pojmove o Bogu lako izreći, i to još kako jako, pametno, pozitivno.“¹⁰⁷ A. Vološin negira pogrešnu pretpostavku moskvočila o početku pismenosti na Potkarpatskoj Rusi koji tvrde da je ona započela 60-ih i 70-ih godina XIX. st. (od vremena A. Dobrjanskog): „Stari rukopisi i narodno stvaralaštvo jasno govore da je kod nas bila književnost, i to živa, narodna i prije 1830., i 1840. g.“

Kao uvjerljivi argument A. Vološin navodi rad doktora Gijadora Stripskog *Starija rus'ka pismenost u Mađarskoj*, u kojoj G. Stripski još 1907. g. analizira zakarpatske stare rukopisne knjige od XV. do XVIII. st., npr. Літопись Мукачевського монастиря iz 1458. g, Толковное Євангеліє из Скотарського (1588.), Догматику (1598.), Гукливіський літопис (1660.), Учителное Євангеліє из Данилова (XVII. st.), Учителное Євангеліє о. Теодора Дулишковича (1673.), Притчи і Казаня Теслевцьового (XVIII st.), Унгарський рукопис (propovjedi iz XVII. st.), Угроруський співаник (XVII. st.), kao i „narodno stvaralaštvo kroz bajke, vjerovanja, pjesme, poslovice i zagonetke. A iz tih tekstova glasno nam govori narodni duh naše književnosti“¹⁰⁸.

Ne možemo se ne složiti s tvrdnjom A. Vološina: „Kada bi mi umjeli nastaviti to narodno stvaralaštvo u XIX. st. umjesto tuđeg velikoruskog, sada ne bismo imali problema u prosvjeti. Jer je ta stara pismenost bila naša, izrasla je na našoj zemlji i imala je budućnost, jer ju je samo trebalo njegovati.“¹⁰⁹

Ali suđeno je bilo drugačije, „jer kada se u Mađarskoj utvrđivala demokracija, tada su sluge Ugarske Rusi, poželjeli privilegije gospodske, aristokracijske, velike rusifikacije. Upravo su oni prekinuli vezu, koja nas je vodila ka prosvjeti, uveli su službeni moskovski jezik, čime su razdijelili narod na dva djela: na gospodu i prosti narod. Prvi i do danas nisu naučili moskovski jezik a, prostački ne žele pisati, a ‘prostaci’ su ostali u ‘neprobojnoj tami’ srameći se sebe, svog porijekla i jezika.“¹¹⁰

¹⁰⁶ VOLOŠIN, 1921., str. 17.

¹⁰⁷ VOLOŠIN, 1921., str. 22.

¹⁰⁸ VOLOŠIN, 1921., str. 14.

¹⁰⁹ BIRČAK, 1924., str. 24.

¹¹⁰ VOLOŠIN, 1921., str. 23.

Školovanje budućih grkokatoličkih svećenika na latinskom jeziku u Trnavi ubrzalo je propast narodne književnosti i književnosti na narodnom jeziku. Latinskim su govorili, čitali i pisali. Narod nije čitao njihove knjige i nije mogao čitati, jer je znao čitati samo „na svome“. Tek kada se 1830. g. pojavila gramatika M. Lučkaja i njegovi *Govori (Crkveni govori za sve nedjelje godine 1831.)*, u kojima je progovorio na narodnom jeziku, crkva se polako počela približavati puku.

„Povijest naše književnosti“, naglašavao je A. Vološin, „osuđuje razne pokušaje rusifikacije tijekom prošlog stoljeća i jak je smjer ka narodnoj, maloruskoj književnosti, tu je glavno to da smo sačuvali narodni (maloruski) karakter jezika. Mi odlučno čuvamo rusinsku narodnu pismenost, jer ona ima prošlost pa ima i budućnost.“¹¹¹

Vološin je zahtijevao od svakoga tko hoće raditi na narodnom prosvjećivanju da piše „našom riječju, našim slovima, i to tako, kako su naši djedovi pisali prije 200 godina, ipak s poštovanjem prema jezičnom razvoju, tj. narodnom... tako kako narod govori: jednostavno, jasno, jer jezična je snaga u narodu, ali bez vrijeđanja naših narječja.“¹¹² Vološin zaključuje: Pitanje samostalnosti ukrajinskog jezika je riješio sam život i zato je podrška moskovofilstvu anakronizam koji šteti kulturnom radu, djelatnosti crkve, duhovnom razvoju, ekonomskim interesima, političnoj konsolidaciji. Stoga je pozivao: „Nemojmo se boriti protiv svog materinskog jezika, koji ničim nije kriv u tome što se nije mogao slobodno na svojoj zemlji razvijati.“¹¹³

O evoluciji pogleda A. Vološina svjedoči i činjenica da u čitankama i u drugim udžbenicima koje je pisao, uz tekstove domaćih zakarpatskih autora, sve češće dodaje odlomke iz djela T. Ševčenka, J. Fedjkovića, S. Rudanskog, I. Franka, i drugih pisaca iz Naddnjiprajnske¹¹⁴ i Naddnjistrjanske¹¹⁵ Ukrajine. Također je kod ponovnih izdanja svojih prvih gramatika A. Vološin nastojao približiti njihov jezik ukrajinskim standardnim normama.

U *Praktičnoj gramatici rus'kog jezika* (1926. g.) A. Vološin je potvrdno bilježio: „Govorimo na rus'kom. Naš narod živi u Podkarpatskoj Rusi, ali i iza Karpata: u Galiciji i u Ukrajini. Najviše Rusina živi u Ukrajini, zato se naš narod zove i ukrajinski.“¹¹⁶

¹¹¹ VOLOŠIN, 1921., str. 35.

¹¹² VOLOŠIN, 1921., str. 41.

¹¹³ VOLOŠIN, 1921., str. 41.

¹¹⁴ Određuje se dolinom rijeke Dnjepar. Obuhvaća obje obale rijeke. Terminom Naddnjiprajnska Ukrajina nazivao se istok i centralni dio Ukrajine, dijelovi koji su bili u sastavu Ruskog Carstva, a kasnije SSSR, za razliku od zapada Ukrajine, Naddnjistrjanske Ukrajine, koja je bila u sastavu Austro-Ugarske, Poljske, Rumunjske...

¹¹⁵ Terminom se nazivaju zapadne ukrajinske oblasti oko rijeke Dnjestar koje su tijekom povijesti bile u sastavu Austro-Ugarske, Mađarske, Rumunjske.

¹¹⁶ VOLOŠIN, 1926., str. 3.

Godine 1938. A. Vološin je u govoru pred učiteljima u Užgorodu optužio pristaše rusofila: „Najvećim neprijateljem naše narodne kulture je nesvjesnost tih „ruskih“, koji još i danas proživljavaju doba nacionalne nepismenosti, zaostalosti i reakcionizma. Jer su nas upravo oni doveli do tog apsurdna, da smo mi u dvadesetoj godini postojanja Republike u državi Komenškog i Masaryka prisiljeni boriti se za prava materinskog jezika u narodnoj školi.“¹¹⁷

Jezična borba, umjetno podržavana češkom vladom i ruskim bjelogardijskim emigrantima vodila se do 1938. g. kada je premijer A. Brodij bio uhićen zbog izdaje (zbog namjere da pripoji Karpatsku Ukrajinu Mađarskoj). Tako 27. listopada 1938. g. Augustin Vološin postaje premijer (11. listopada 1938. godine Češka Republika potvrdila je sastav Vlade Potkarpatske Rusi. U kvoti Ukrajinaca u Vladu su ušli J. Revaj i A. Vološin).

Dana 26. listopada 1938. g. nakon otkrivanja izdaje Andrija Brodija, Prag je imenovao novog premijera Potkarpatske Rusi – Augustina Vološina – predvodnika ukrajinske nacionalne ideje, lidera ukrajinstva.¹¹⁸ Nova vlada je potvrđena 26. listopada 1938. g. i većina u njoj su bili predstavnici ukrajinofila. Tog je dana A. Vološin održao govor u kojem je potvrdio da će osigurati narodima Potkarpatske Rusi njihove kulturne, nacionalne i gospodarske slobode bez obzira na nacionalne ili vjerske razlike. Češka znanstvenica T. Bednaržova pronašla je tekst zapisnika u Arhivu Ureda predsjednika ČSR-a od 12. prosinca 1938. g., gdje je zapisano da je Augustin Vološin, premijer vlade Potkarpatske Rusi, prisegnuo sukladno sa zakonom, na ukrajinskom jeziku riječima: „Prisežem svojom čašću da ću savjesno i nepristrano ispunjavati svoje obveze i da ću se pridržavati Ustava i drugih zakona. Završeno i potpisano. Augustin Vološin.“¹¹⁹

U sustavu državne organizacije Karpatske Ukrajine (1938. - 1939.) A. Vološin je postao centralna figura: 26. listopada 1938. predsjednik ČSR-a imenovao ga je premijerom autonomne Karpatsko-ukrajinske vlade.

Već je 25. studenog 1938. Vološin kao državnik u Hustu potpisao specijalnu *Odluku N 24 Ministarstva kulture, škola i narodne prosvjete o jeziku nastave na Zakarpatju*. U Odluci stoji: „Državni jezik Potkarpatske Rusi je jezik ukrajinski. Svaki učenik mora učiti na svom materinskom jeziku, jer se taj jezik koristi u ovoj sredini.“ A u članku drugom Odluke stoji: „U školama, koje su osnovane za ukrajinsku djecu (rus'ku, malorusku), jezik nastave mora biti ukrajinski u njegovom standardnom obliku“, „učenici češke, slovačke i ruske (velikoruske) nacionalnosti mogu se školovati i na svojem materinskom jeziku.“¹²⁰

Vološin se povodom pobjede na izborima u parlamentu Karpatske Ukrajine 12. veljače 1939. g. obratio zakarpatском narodu kao Ukrajinac, sin svoga naroda:

¹¹⁷ ŠTEFAN, 1977., str. 66.

¹¹⁸ GUSNAJ, 1921., str. 126.

¹¹⁹ BEDNARŽOVA, 1995., str. 29.

¹²⁰ ŠTEFAN, 1977., str. 159.

„Dragi moj narode! Već iz prvih rezultata glasovanja osjetio sam iskreni znak Tvoje ljubavi prema toj velikoj naciji, od koje potječeš. S velikom utjehom, s neizrecivom radošću vidim da si izgradio u sebi svijest, da Ti više nisi onaj poniženi rob, taj nesretni Ruten, kojeg su nekada prezrivo prozivala tuđa gospoda, nego da si sin velike nacije svetog Vladimira Velikog i Jaroslava Mudrog, koji su bili osnivači naše nacionalne kulture već tada, kada su sadašnji veliki zapadni narodi bili još daleko od toga.“

„Tvoja iskrena podrška na izborima u Tvoj prvi parlament potvrđuje Tvoju političku zrelost, dokazuje da si uspio razviti ne samo jaku nacionalnu svijest, nego i solidarnost iskrene međusobne bratske ljubavi, razumio si naše zajedničke interese.“¹²¹

4. Političke okolnosti na Zakarpatju početkom XX. st.

Parlament Karpatske Ukrajine je 15. ožujka 1939. g. proglasio neovisnost, prihvatio je Ustav i izabrao predsjednika Karpato-Ukrajinske Republike Augustina Vološina. Konstitucijski akti neovisne Karpatske Ukrajine postala su dva ustavna zakona koje je parlament Karpatske Ukrajine prihvatio 15. ožujka 1939. g.: *Zakon br. 1* i *Zakon br. 2* odredili su temelje državnog ustroja proglašenog na teritoriju Zakarpatja.¹²²

1. *Zakon br. 1* sadržavao je osam članaka. U njima se proglašavalo i naglašavalo:
  - 1.1. Neovisnost države – 1. Karpatska Ukrajina je neovisna država.
  - 1.2. Naziv države – 2. Naziv države je – Karpatska Ukrajina.
  - 1.3. Oblik uprave – republika na čelu koje je predsjednik kojeg bira Parlament. 3. Karpatska Ukrajina je republika s predsjednikom kojeg bira Parlament Karpatske Ukrajine.
  - 1.4. Status ukrajinskog jezika kao državnog – 4. Državni jezik Karpatske Ukrajine je ukrajinski.
  - 1.5. Boje državne zastave – plava (gornja) i žuta (donja).
  - 1.6. Državni grb – nekadašnji oblasni grb dopunjen dvama novim elementima, trizubom¹²³ i križem – „medvjed u lijevom crvenom polju i četiri plave i tri žute crte u desnom polju i trizub sv. Vladimira Velikog s križem na srednjem zubu“ (ovaj članak je predviđao također prihvaćanje posebnog zakona o državnom grbu).

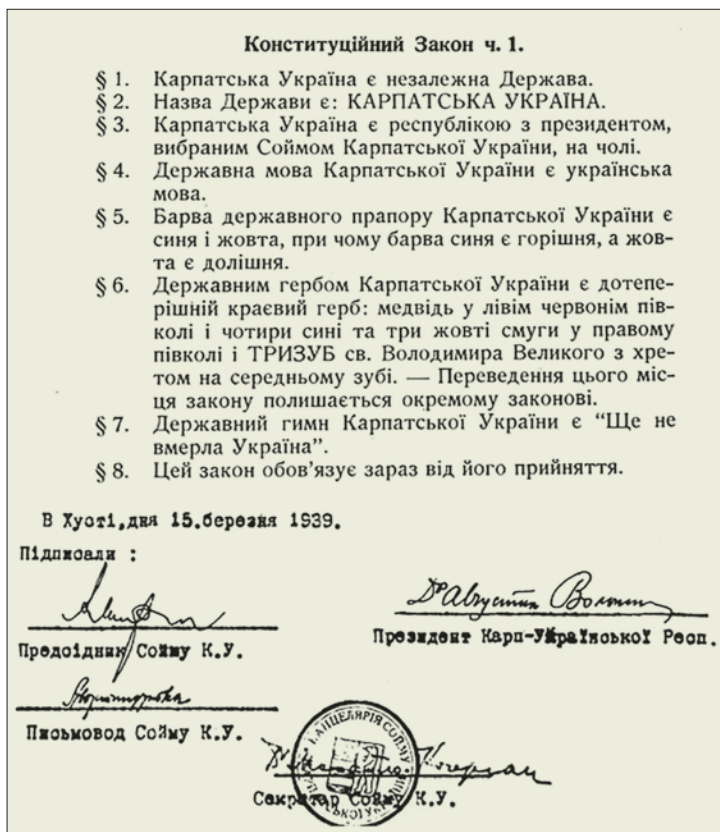
¹²¹ ПОПОВИЧ, 1939., str. 2.

¹²² До Дня Конституції України – Довідкові матеріали до 24-ї річниці ухвалення Конституції України – Офіційний портал Верховної Ради України (rada.gov.ua).

¹²³ Ukrajinski nacionalni simbol, suvremeni državni grb Ukrajine zlatni trizub na plavoj pozadini. U prošlosti grb kneževa Kijevske Rusi.

- 1.7. Državnu himnu – *Još nije umrla Ukrajina* (bez navođenja autora riječi i glazbe).
- 1.8. Zakon je stupao na snagu trenutkom prihvatanja.
2. Zakon br. 2 davao je Vladi punomoć da donosi, uz odobrenje Predsjednika, privremene odluke po sili zakona. Te odluke nisu mogle sadržavati promjene koje bi mijenjale ustavni zakon i morale su biti podnesene kao zakonski prijedlozi na prvoj sjednici Parlamenta, inače su gubile pravnu snagu. Zakon je stupao na snagu trenutkom prihvatanja.

Ovi zakoni su odredili glavne smjernice državnosti i nisu sadržavali ustavne norme o pravnom statusu osobe i državljanina, organizaciju centralnih (osim najviših) i mjesnih organa vlasti, pravosuđa i dr. U prvom zakonu utvrđivao se naziv novoproglašene države – Karpatska Ukrajina, a u drugom koristio se naziv Karpato-Ukrajinska Republika. Ti ustavni zakoni nisu prihvaćeni jer je Zakarpatje okupirala mađarska vojska.

Ustavni zakon br. 1 s originalnim potpisom predsjednika Karpatske Ukrajine, Augustina Vološina

Istovremeno s okupacijom Češke i Moravske, Hitler je dozvolio Mađarskoj da 15. ožujka 1939. g. okupira Zakarpatje. U obranu su stali odredi *Karpatske Siči*, koji nisu mogli obraniti zemlju od deseterostruko brojnije mađarske vojske (mađarska vojska je imala oko 40 000 vojnika).

Vlada na čelu s Vološinim je 16. ožujka 1939. g. emigrirala u Jugoslaviju (automobilom kroz Rumunjsku). Zahvalivši ovdašnjim Ukrajinacima na podršci nacionalno-oslobodilačkih napora zakarpatskih Ukrajinaca, Augustin Vološin je održao govor, u kojem je naglasio: „Držimo visoko nacionalnu zastavu, u Ukrajina će uskrsnuti!“

Tim povijesnim događajima okončala se borba za jezik na Zakarpatju, koju su godinama vodila dva nepomirljiva tabora (ukrajinske i ruske orijentacije). Borba je završena pobjedom onih koji su povezivali budućnost slavenskog stanovništva s potvrđivanjem njegove samoidentifikacije kao Ukrajinaca i izgradnjom jedinstvene Ukrajinske Države.

Vološin je nakon mađarske okupacije Zakarpatja živio u emigraciji u Pragu, posvetivši se znanstvenoj i pedagoškoj djelatnosti. U Pragu je postao profesor Ukrajinskog slobodnog sveučilišta, a kasnije je izabran za rektora.

Dana 15. svibnja 1945. A. Vološina uhapsili su organi NKVD-a i pod jakom stražom smjestili u Lefortov zatvor u Moskvi. Iako je prije zatvora bio dobrog zdravlja, za vrijeme ispitivanja je bio doveden u takvo stanje da su ga otpremili u zatvorsku bolnicu. Umro je 52. dana zatvora u Moskvi, 11. srpnja 1945. g., a prema dokumentima istrage, umro je za vrijeme ispitivanja. O posljednjim danima A. Vološina Augustin Štefan je ostavio detaljna sjećanja.¹²⁴

Svestrana djelatnost o. A. Vološina i njegove velike zasluge u svim oblastima života potvrđuju razlog zašto su ga još za života nazivali ocem ukrajinskog preporoda na Zakarpatju. Augustin Vološin svojim je životom i stavovima dokazao svoju veliku ukrajinsku nacionalno-jezičnu osobnost.

Karpatsko-Ukrajinsku Republiku je u ožujku 1939. g. likvidirala mađarska vojska. Vlada Karpatske Ukrajine i mnogi kulturni djelatnici emigrirali su u inozemstvo. Mađarska okupacija Zakarpatja bila je povezana s terorom i represijama protiv ukrajinske inteligencije. Umjesto obećane autonomije, Mađarska je dala slabu samostalnost „Potkarpatskom kraju“, provodeći politiku mađarizacije u kulturnom životu i administraciji. Budimpešta je umjetno poticala stvaranje „rusinskog“ jezika i kulture, tolerirajući djelatnost rusofila, a s druge strane je oštro kažnjavala svaki pokušaj ukrajinske aktivnosti. Ukrajinska kultura pretrpjela je težak udarac, ukidale su se ukrajinske škole, knjižnice, novine, časopisi, proukrajinske omladinske organizacije. Tek su pojedinačne ustanove mogle raditi (Podkarpatsko društvo znanosti) i tek su neka izdanja mogla biti objavljena. Političke organizacije su zabranjene. Reakcija na tako surov način porobljavanja je bijeg zakarpatske mladeži u SSSR 1940.-1941. g. i jačanje nacionalnih ilegalnih skupina.

¹²⁴ ŠTEFAN, 1977.

Ne čudi da je dolazak sovjetske vojske na Zakarpatje ujesen 1944. g. dio stanovništva doživio kao oslobođanje. Čehoslovačka administracija obnovila se samo djelomično i privremeno. Zakarpatje je bilo brzo sovjetizirano, a skup Narodnih komiteta Zakarpatske Ukrajine, koji je organizirala komunistička partija, 26. studenog 1944. g. u Mukačevu, izglasao je odluku o ulasku Zakarpatja u sastav SSSR-a. Tako je 29. lipnja 1945. g. između Čehoslovačke i SSSR-a sklopljen dogovor o izlasku Zakarpatja iz sastava Čehoslovačke i o njegovom pripajanju Ukrajini. Oblasna uprava 1944. - 1945. g. bila je u rukama Narodnog vijeća Zakarpatske Ukrajine, a od siječnja 1946. g. u rukama oblasnih organa sovjetske uprave.

5. Zaključak

Okolnosti u kojima je Augustin Vološin stasao odredili su i njegove nacionalne poglede, ali i njihovu evoluciju tijekom vremena. Život u tako burnim vremenima u oblasti koja, premda naseljena većinskim ukrajinskim stanovništvom, nikad nije bila dio Ukrajine, bio je vrlo zahtjevan. Neprestano mijenjanje granica, prelazak u sastav Austro-Ugarske, Čehoslovačke, Mađarske... nisu poljuljali nacionalnu svijest i želju za ujedinjenjem sa ostatkom Ukrajine. U tom jačanju nacionalne svijesti, neumornom radu u obrazovanju, politici, prosvjeti Augustin Vološin je odigrao važnu ulogu, ali, s druge strane, i političke i povijesne okolnosti su uvelike formirale, jačale i izgradile poglede Augustina Vološina. Postao je nezamjenjiva figura u povijesti Potkarpatske Rusi na početku XX. stoljeća.

Memorijal poginulim borcima Karpatske Ukrajine na Crvenom polju u Hustu

LITERATURA

- BIRČAK – Бірчак, В. Августин Волошин. Єго життя и діяльність. Ужгород, 1924., 35 str.
- BEDNARŽOVA – Беднаржова, Т. Августин Волошин – державний діяч, педагог, мислитель. Львів, 1995., 248 str.
- ČUČKA – Чучка, П. *Августин Волошин і питання української мови на Закарпатті // Закарпатська правда*, 1991, 5. studenog., str.7.
- FEDAКА - Федака, С. Августин Волошин. Коротка біографія. Ужгород, 2005., 120 str.
- GRENDŽA-DONSKYJ – Гренджа-Донський, В. Щастя і горе Карпатської України: Щоденник // Гренджа-Донський В. Твори. Т. 8. Вашингтон, 1987., 487 str.
- GUSNAJ – Гуснай, І. Языковой вопрос в Подкарпатской Руси, Пряшев, 1921., 32 str.
- POPOVIČ – Попович, Д. *Августин Волошин – чоловік // Нова свобода* 12, 1939., str. 2.
- STERČO – Стерчо, П. Карпато-Українська держава: До історії визвольної боротьби карпатських українців у 1919-1939 рр. Торонто, 1965., 228 str.
- ŠANDOR – Шандор, В. Спомини. Т. I: Карпатська Україна 1938-1939. Ужгород: Гражда – Нью-Йорк: Карпатський Союз, 1996.; Том 2. Карпатська Україна 1939-1945. Ужгород: 2000., 388 str.
- ŠTEFAN – Штефан, А. Августин Волошин. Президент Карпатської України: Спомини. Торонто, 1977., 208 str.
- TARASJUK – Тарасюк, В. *Августин Волошин про пресу // Науковий вісник УжНУ. – Філологія*, 7. 2003., str. 101-104.
- TARASJUK – Тарасюк, В. Августин Волошин як організатор газетно-журнальної справи на Закарпатті // *Науковий вісник УжНУ. Філологія*, 8. Ужгород, 2003., str. 124-127.
- VEGEŠ – Вегеш, М., Кляп, М., Тарасюк, В., Токар, М. Августин Волошин. Життя і помисли президента Карпатської України. Ужгород, 2005., 482 str.
- VOLOŠIN – Волошин, А. О письменном языке Подкарпатских Русинов. Ужгород, 1921., 42 str.
- VOLOŠIN – Волошин, А. Практична граматика руського языка. Ужгород, 1926., 111 str.

SUMMMARY

INITIATOR OF THE UKRAINIAN REVIVAL IN TRANSCARPATHIA: NATIONAL VIEWS OF AUGUSTYN VOLOSHYN, PRESIDENT OF CARPATHIAN UKRAINE

Abstract: The article traces the formation of the Ukrainian national worldview of the President of Carpathian Ukraine through the prism of worldview analysis (political, civic, and linguistic beliefs) Augustyn Voloshyn, the father of the Ukrainian revival in Transcarpathia.

Keywords: Augustyn Voloshyn, worldview, Transcarpathian national revival, political, civil, language beliefs, Ruthenians, conscious Ukrainianness, language struggle, Russophilism.